

i sina huvuddrag kontroversiellt, men inte föråldrat. Det är intellektuellt legitimt också i vår tids naturvetenskapliga miljö, eftersom människan har ett medvetande, det allra mest väsentliga och särskiljande hos henne, och detta kan varken vetenskapligt förklaras eller passas in i en materiell världsbild, och de stora frågorna om Gud är lika öppna som tidigare.

Bokedal inleder med sådana stora perspektiv. Med breda penseldrag beskriver han Kierkegaards grundsyn, och vad hans tänkande går ut på. Till skillnad från det naturvetenskapliga synsättet är människan enligt Kierkegaard öppen. Han beskriver henne med motsatsord som ändlig och oändlig. Den ontologiska heterogeniteten ger spänningar som människan upplever i sig själv. Bokedal framhåller också det dynamiska i Kierkegaards människosyn, att den enskilda människan alltid är på väg, vardande, handlande, med uppgift att relatera sig själv till det som är hennes tillvaros grund: Gud och den komplicerade varelse hon själv är. På den grunden måste hon stå för att kunna realisera sina andra livsrelationer. Detta ställs av Bokedal i upplysande kontrast till den grekiska betraktande, immanenta och kognitiva hållningen att ”känna sig själv”. Skildringen av grunddragen i Kierkegaards människosyn mynnar ut i begreppen frihet och förtvivlan från bokens titel. I de följande kapitlen fördjupas dessa begrepp; i synnerhet visas hur avgörande människans gudsförhållande är.

Bokens innehåll och organisation svarar ganska väl mot författarens deklarerade syfte och bokens titel, men inte helt. Kapitel två om kommunikation är, trots att temat var viktigt för Kierkegaard, något av en utväxt som inte riktigt harmonierar med bokens tematiska flöde. Sista kapitlet, epilogen om frihetsbegreppet, borde placerats i bokens inledning eller delats upp och integrerats i den övriga texten, eftersom det innehåller åtskilligt som gör det lättare att läsa de kapitel som går före. Sakligt sett är boken bra skriven, men texten är kompakt och jag tror att ribban har hamnat lite för högt,

språkligt och innehållsligt, för en bok som ska introducera i Kierkegaards tänkande. Bokedal har inte riktigt hittat sitt eget språk utan är alltför beroende av Kierkegaards ord och formuleringar, vilka inte är lätta att förstå för den för vilken Kierkegaard är en ny bekantskap. Boken har många förtjänster jämfört med annan Kierkegaardlitteratur. Den undviker akademisk jargong och den väjer inte för att säga att Kierkegaard var en utpräglad kristen författare, utan följer hans intentioner och tänkande mycket nära. Men boken är som sagt inte lättläst i alla delar. Den kräver därför både arbete och tid, men ger i gengäld goda inblickar i centrala delar av Kierkegaards ständigt aktuella livsåskådning.

Roy Wiklander
Doktorand, Lund

DOI: 10.51619/stk.v98i4.24949

Sven-Erik Brodd & Gunnar Weman.
Prästgårdsteologi: Församlingspräster under 1900-talets senare hälft utmanar 2000-talets kyrka. Skellefteå: Artos. 2022. 236 s.

Boken *Prästgårdsteologi* är kyrkohistoria i samtiden. Författarparet professor Sven-Erik Brodd och ärkebiskop emeritus Gunnar Weman ger oss en inblick i de pastorala strömningar och teologiska tankar som fanns i Svenska kyrkan under 1900-talets andra hälft. På olika sätt bidrog båda författarna aktivt till det teologiska samtalet under denna tid. I boken tar de på sig den analytiska forskarrollen och låter tjugo präster komma till tals, samtidigt som de i slutkapitlet pekar på vägen framåt under 2000-talet genom att formulera fem utmaningar för 2000-talets kyrka. Utmaningarna hämtar de från de undersökta församlingsprästerna.

Prästgården har sedan reformationen varit ett socialt, kulturellt och teologiskt centrum i lokalförsamlingen. Att som präst leva mitt i församlingen och dela det dagliga livet med sina församlingsbor blev en grogrund för teologisk reflektion över det praktiska kyrkliga livet. Den pastorala erfarenheten

kunde förenas med fördjupade studier och på så sätt få bäring i församlinglivet. I dag, när de flesta präster inte bor i tjänstebostad i församlingens mitt, har prästgårdsteologin ändrat karaktär, från pastoral och akademisk till antingen praktisk pastoral eller akademisk. Det som i tidigare generationer var både–och har blivit antingen–eller. Mellan raderna förstår jag att författarna upptäckt denna förändring och oroas av den. Det är synd att de inte lyfter detta som en övergripande utmaning. Tänk om vi av dessa auktoriteter fått en reflektion över hur kyrkans ledare kan hjälpa präster att, som 1686 års kyrkolag föreskrev, avsätta en dag i veckan för studier. Det är inte minst viktigt i en tid då vi talar om lärande organisationer. För att kyrkan ska kunna vara en lärande organisation behövs en prästgårdsteologi där prästen låter erfarenheten från praktiskt kyrkligt liv samspela med teologisk analys på akademisk grund.

En prästgårdsteolog kännetecknas enligt författarna av en präst som läser, tänker och skriver teologi samt att prästen i sin församling lever ut en liturgiskt präglad teologi. Den senare delen av definitionen hör samman med att författaren menar att gudstjänsten är församlingens centrum, inte endast för tillbedjan utan även för undervisning och trosfördjupning.

Urvalet av de tjugo prästerna som lyfts fram i boken är baserat på att de alla var församlingspräster och verkade i Svenska kyrkan under åren 1950–2000. Endast två kvinnor får ett eget avsnitt, Margit Sahlin (1914–2003) och Barbro Westlund (1936–2016), även om några fler kommer till tals här och var. Författarna påpekar dock att det finns ett antal kvinnor bland lekfolket som gett betydande bidrag till den kyrkliga teologiska reflektionen under den undersökta tiden. I början av perioden fanns inga prästvigda kvinnor, men mot slutet av perioden fanns det. Dock har författarna valt att endast ta med avlidna präster. På ett sätt är detta sympatiskt samtidigt som det gör att till exempel Caroline Krooks pastorala tänkande

i en nybyggarstadsdel faller bort. Intressant är att merparten av prästgårdsteologerna kan beskrivas som liturgiskt och pastoralt högkyrkliga, utan att alla för den skull var kvinnoprästmotståndare. Det är intressant, för om författarna har rätt, vilket jag menar att de har, så är det i den högkyrkliga rörelsen och bland de präster som står den nära som pastoral teologisk reflektion får konkret bäring i församlinglivet.

I det avslutande kapitlet som fått rubriken ”Församlingspräster från 1900-talets senare hälft utmanar 2020-talets kyrka” sammanför författarna de undersökta prästernas pastoralt teologiska svar med nutidens kyrkliga liv och reflekterar över hur deras svar kan fungera som inspiration för att hantera dagens utmaningar. Utmaningarna handlar om folket, människorna, i den gudstjänstfirande församlingen, om förnyelse och fördjupning av själavården, om undervisande och lärande, om kyrkorummet som mötesplats och Svenska kyrkans folk som medtjänare i en värld av nöd. Författarna tecknar en delvis mörk bild av läget i kyrkan samtidigt som de drivs av ett starkt hopp och ser ljus på framtiden, inte minst om kyrkan tillåter sig själv att vara kyrka. Kyrka är man inte genom ”förpappring” och administration med stordrift. Kyrkan existerar och lever, är, där människor samlas i och kring sockenkyrkan. Denna kyrkosyn är tydlig hos prästgårdsteologerna oavsett om de har olika teologisk syn i andra frågor. Denna kyrkosyn är även tydlig hos Brodd och Weman som genom boken *Prästgårdsteologi* påminner oss om att svar på dagens utmaningar inte alltid kan sökas i nutid eller i framtiden. Av historien, i detta fall kyrkans närhistoria, kan vi lära oss något som gör det lättare att reflektera över vår tid och skapa vårt pastoralt teologiska svar.

Jan-Olof Aggedal
Docent, Lund

DOI: 10.51619/stk.v9i4.24950